

in ver-
tekenen
woners
opper-
strono-
achtige
Het zou
absoluut
toch in
althans
n, blijkt
cultuur
en duf
gument,
t, laten
een om
weten-
leeren
arzoover
inwereld
aride in
oor het

leel, om
e omme-
sterren,
n wordt
werelden
voorden.
We ten
planeten
n; kun-
anen be-
elukt het
ij ons te
len kan
n onder-
en zelfs
e ringen
n, en op
beranzen
gen.
nestel-
t met de
el steeds
acus der
baar; zij
og schit-
van deze
tig groot,
ren nog
rallax te
to ons
njoenen
om den
spreekt
men be-
edurende
u dat het
de aflegt,
t een af-
lichtstraal
an de zon
het licht
men nu,
ening het
n noodig
n zich
stonden,
eze ster-
gering is,
and van
weet men
ijn, welke
elkander
nijen van
el veron-
et meeste
an en de
rder van
egel gaat
we weten
de gega-
te grootte
e grootte
e kleinere
g minder
de ver-
kan men
ie wij en
n zekere
gegeval-
de moge-
en in wer-
elkander
hts naast
e, van de
eriching
van het
elling te
den, een
rby men
in.

de beste
t worden,
gmerkt,
anneemt,
ge, als
omgeeft.
ontelbaar
e sterkste
wier licht
n zachten
e donkere
melkweg,
ngenomen
n nieuwe
n.

er in het
bevinden,
de cirkel
melkweg
it, dat de
een ring-
deselide
zou zijn,
punt den
de aarde
sich dus
vlak ge-
vel in het
dat het

aantal sterren, dat wij kunnen waarnemen, zóó is verdeeld, dat aan beide zijden van dit vlak ongeveer evenveel sterren liggen. Ook dit feit bevestigt, dat ons zonnestelsel een centrale positie in het heelal inneemt. Anders zou dit verschijnsel niet te verklaren zijn. Bovendien zijn ons niet in het midden, maar aan een der uithoeken van den sterrenhemel, dan moest het een deel van den hemel met sterren overladen zijn en het andere deel bijna geen sterren ons vertoonen.

En eindelijk heeft men ook vastgesteld, dat de sterren niet overal gelijk over den hemel verdeeld zijn, maar dat het aantal sterren toeneemt, naarmate men dicht bij den melkweg komt, en afneemt, naarmate men de polen nadert, waarom de melkweg zich beweegt. Met het bloote oog is dit niet waar te nemen, omdat wij alleen de grotere sterren zien, en deze vrij gelijk verdeeld schijnen te zijn. Maar de kleinere sterren, die alleen door den telescoop waargenomen kunnen worden, bevinden zich het dichtst bij den melkweg. Vooral geldt dit van de zoogenaamde sterrenzwermen, die schijnbaar als een nevelvlak er uit zien, maar in werkelijkheid uit een niet te tellen aantal sterren bestaan, die zich vlak bij elkander bevinden. Scherp van deze sterrenzwermen te onderscheiden zijn de eigenlijke nevelvlekken, die men vroeger evenzoo voor sterrenmassa's hield, maar waarvan men thans, dank zij de spectraalanalyse, weet, dat ze geen verzameling zijn van vaste sterren, maar bestaan uit onmetelijke uitgestrekheden van gloeiende gassen, het best te vergelijken bij onze meteoren of dwaalsterren, die ook in gasvormigen toestand zich bevinden. Deze nevelvlekken komen juist bij den melkweg zeer zeldzaam voor, maar worden het meest gezien bij de beide polen van den melkweg.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen door Ds. HOUTZAGERS van den heer A. S. Leyds te Aardenburg Unie Collectie f. 2.
Ingekomen bij ondergetekende: Van den heer H. Hatelaan te Bodegraven, gevonden in de collectie Geref. Kerk f. 90.
Vriendelijk verzoeken wij onze scholen te willen gedanken.

D. HULLEMAN,
Kootwijk. Penningmeester.

Uit de Pers.

Uit de kostelijke toelichting, die Dr. Wielenja van Arnhem nog voortdurend in het Bijblad der *Geldersche Kerkbode* geeft van de doopsformule, nemen wij ditmaal het volgende over:

Maar ook om den inhoud is de opwekking tot het gebed merkwaardig.
Daar staat: „Opdat wij dan deze heilige ordening Gods, tot zijne eere, tot onzen troost, en tot stichting der Gemeente uitrichten mogen, zoo laat ons zijn heiligen naam aldus aanroepen.“

De doop wordt hier dus een *ordening* genoemd d.i. een schikking, die ons herinnert aan het woord des apostels: Laet alle dingen eerlijk en met vrees geschieden. Hier is een regel, van God gegeven, waarnaar wij ons te richten hebben. Maar in het woord *ordening* zit ook de gedachte van *ordinantie*, en daarom wordt de doop ons hier tevens voorgesteld als een *heilig* Gods, waarvoor wij ons diep eerbiedig en strikt gehoorzaam te buigen hebben. Het is hier een werk, „dat niet op ons goedgeind, noch op menschenaffecten gegrond is“. Rome benadrukt zich aan den doop door hem op te sieren met franjes van een wulpse symboliek en er leerlingen aan te verbinden van mensche-lijken waan, maar niet minder misdraagt zich de Wederdooper tegen deze heilige ordening Gods, waar hij zonder grond het grootste deel der kerke Christi, de kinderen, buitensluit.

De doop is een *heilige* ordening, dus mag geen ding aan dien doop worden verbonden, wat hem onheilighen of onzuiveren zou. Hij is een ordening *Gods*, dus al wat van den mensch is moet van hem verre gehouden.

Nu zegt ons formiduler, dat deze ordening moet worden nagevolgd met een drijvend doel: eerste lijk tot Gods eere, in de tweede plaats tot onzen troost en ten derde tot stichting der Gemeente.

Tot Gods eere! O. hoe noodig is het den mensch, ook nog den christen, daar altijd weer aan te herinneren, dat de eere Gods van alle ding en alle daad het einddoel zijn moet. Hoe diep, hoe bijna onuitroefbaar diep heeft de ronde het onkruid der zelfucht in het hart wortel doen schieten. Paulus zegt, dat wij, hetzij dat we eten, hetzij dat we drinken, hetzij dat we iets anders doen, *alles* moeten doen ter eere Gods. Maar hoe diep verontmoedigend is de gedachte, dat we zelf bij de heiligste, innemste geestelijke verlichtingen, zoals er toch de doop een is, niks en aanporing van noodde hebben. Hoe vaak beperkt egoïstische bekrompenheid, — een legitieme steke hier de hand in eigen boezem, — den geestelijken tot wat des menschen is.

Ook de doop ter eere Gods! In de eerste plaats ter eere Gods. Niet het heil van het kind, niet de troost der ouders, niet de gevoelsaandoeningen der moeder, niet de stichting der gemeente, maar de eere Gods nummer één! Wat zou het er niet de praktijk des levens, ook op het terrein van den doop, in menige gemeente anders nützen, indien dit wat meer bedacht werd. Wat zou er dan meer, wij zeggen niet een zenuwachtig hanzen, maar een heilig dringen aanschouwd worden, om door de doop spoedig te zoeken. Een heilig schromen, den doop uit te stellen, om vleeschelijke, mensche-lijke dingen. Want het zoeken van de eere Gods geeft de bestelling, die alle onnoodig nitsel als zondig wegdrijft.

De doop ter eere Gods! Ook hier is het: *Uw Naam* worde geheiligd, *Uw Koninkrijk* kome. *Uw* wil geschiede, gelijk in den hemel alsoo ook op de aarde.

De doop werkt aan de heilighing van den Naam des Drieëenigen, die over het kind wordt uitgesproken.

De doop werkt aan de uitbreiding van Gods Koninkrijk, op welks terrein de doopeling wordt overgezet.

De doop werkt aan de volbrenging van Gods soevereiniteit, die het kind voor zich opent, dat het kind aan te bieden ten doop geven de ouders Gods eere, omdat deze daad immers zegt: Heere, Gij hebt ons dit kind als een *gave* gegeven, wij wijden het u als een levende offerande toe.

Bij het aanschouwen van den doop, geeft de gemeente Gods eere, omdat zij zich in Gods groote daden verliest en met de ouders mede de offerande brengt aan haar God.

En straks bij het opvoelen brengt de godvruchtige bondeling Gods eere, doordat hij als een levende steen mee wordt gebouwd tot een geestelijk huis, tot een heilig priesterdom, om geestelijke offeranden op te offeren, die Gods aangenam zijn door Jezus Christus.

Maar in de tweede plaats moet deze heilige ordening Gods uitgericht worden tot *onzen troost*. Omdat er voorts in de derde plaats aan toegevoegd wordt: tot stichting der gemeente, — moeten wij

hier het woord *on* beperken tot de ouders, die hun kinderen ten doop hebben gebracht en wien dus de bediening meer bepaald aangaat.

De doop is tot *troost*. Het zou ons verward hebben, indien dit woord in het formulier door onze vaders niet was ingezet. Wij weten er reeds mee-ree op, dat niet slechts de belijdenissen, maar ook de formulieren de sporen vertoonen van de bloedige worsteling der liders onder den druk van de mach-ten, die Sion gram waren. Het sprak als vanzelf, dat het hield hart van alle openbaring en ook van alle instelling Gods de troostrijke zijde opocht. Ook uit den doop puerden zij den hoon der ver- troosting, want zij zagen daarin den voortbouw van Gods tempel, den opbouw van de plantinge des Heeren, *ondanks* de vernielende woede der vijanden.

Maar dit noemt niet weg, dat ook in onze dagen, nu de stroom der kerk rustiger in zijn bedding vloeit, de doop zijn verlostingsaal sluitert. Om twee redenen heeft het ouderhart aan troost behoefte en wordt die door hen in dit sacrament gezocht en gevonden.

Vergeet toch niet, — men moet zelf ouder zijn om het diep levendig te gevoelen, dat het een ontzettende gedachte voor het vader en moeder hart is, dat hun kind in zonde ontvangen en gebo- ren is. Het is op de wereld gekomen om te sterven. Het kwam op een aarde, die in haar hoogste weelde nog de angelen der teleurstelling draagt. Hoe zal dat kind door de wereld komen? vraagt het ouder- hart ontrust. Maar in het niet sinkt deze vraag bij die andere: hoe zal het uit de wereld gaan? Tenzij dat dit kind wedergeboren worde, zal het het kon-inkrijk Gods niet zien, maar wel de eeuwige ver- schrikkingen der hel. O, als dat kind eens geboren ware om eeuwig te sterven!

Maar nu zegt de God des Verbonds: kom in mijn huis met het pand, want over u lieftde zou angst- walg waakt. Ik wil dat kind aannemen als het mijne. Ja, ik zal de waarheid van mijn woord voor u oog verzegelen.

Ziet dat is *troost*, dat sterkte de ziel, dat kleur- de toekomst met morgenrood en verlost wicken aan het gebed. Nu is er een pleitroep, waarop de ouders stemmen. Nu is er een anker der hoop, waar- aan zij zich vastklemmen mogen.

Maar ook is er een behoefte aan troost voor de ouders, wanneer zij denken aan de taak van op- voeding, die van Gods wege op hen rust. Hoe sul- len zij straks het kind regeren, leiden, uitrusten voor zijn aardsche en opvoeden voor zijn hel- schesche roeping, waar zij dagelijks zuchten onder eigen ellende van tekortkoming, ongehoorzaamheid en afwaling?

Ziet, ook daarin geeft de doop een troostend steunpunt, want hij wijst er de ouders op, dat hun kind niet in de eerste plaats voor hun, maar voor Gods rekening ligt. En gelijk zij van hun aardsche goederen slechts rentmeesters Gods zijn, zoo zijn zij in betrekking tot hun kinderen niet de soevereine gezaghebbers, maar *dienskrachten*, *werklieden* van God, die waar Hij roept tot een taak, ook be- kwaammakende genade schenken wil. Zij mogen zeggen: Heere, het is *Uw* werk. Geef Gij mij de kracht het te volbrengen. En op die bede is het antwoord: Mijne kracht wordt in uw zwakheid vol- bracht.

En eindelijk worde de doop ook uitgericht tot *stichting der Gemeente*. Stichten wil letterlijk reggen opbouwen. Het sacrament des doops is een der ge- nademiddelen, waarvan God zich bedient, om Zijn kerk tot bloei te brengen. Zeker, bij het avondmaal springt dit meer in het oog, omdat de genade die hieldende Gemeente geproefd wordt, van deze gees- telijke spijze en drank te genieten, maar ook de doop heeft, behalve het meer persoonlijk karakter voor de betreffende ouders en kinderen, ook een algemeene betekenis voor al het volk, dat er ge- tuge van is. Want dit is juist het verschil tusschen Rome en ons, dat de doop niet een particuliere zaak is, waarbij alleen priester en ouder behoort tegenwoordig te zijn, maar een zaak, die de gehele Gemeente aangaat en daarom niet anders dan in het midden der vergaderde Gemeente mag worden beëindigd. De majestest van het ambt schittert daar waar het het volk vergadert en de doopsbedie- ning is een ambtelijk werk.

Tot stichting der Gemeente dus! En dit om twee redenen. De doop is een sacrament, dat ons maar eens in ons leven wordt toegediend. De herinnering aan dit bondsgelofte zou ons ongetwijfeld verzuimen, indien het zien van anderzoud dat besef: ik ben zelf ook alsoo opgenomen in het verbond der ge- nade — niet kwam verlevendigen. Nu roept die speciale doop door dat bepaalde kind elul der Gemeente toe: Gedenk, dat ook gij, toen een kind waart, met het water des verbonds bespre- kend zijt. Bedenk, kleingelovige, dat ook u de be- loften toekomen van persoonlijk verzorgd zijn. Ver- geet niet, afgedwaalde, dat ook gij geroepen zijt tot de nieuwe gehoorzaamheid. Gij kunt den doop niet onaanvaarden. Het merkteken van een bond- ling kunt ge nimmermeer uitwissen.

Aldus moet van deze heilige ordening Gods stich- ting tot de Gemeente uitgaan.

Maar ook nog om een andere reden.

De zeis des doops snijdt ook in de kerke Christi het éne leven na het andere af. De ene vóór, de andere na, wordt in de triumfeerende binnengehaald, of wordt het schrikkelijk lot van Erub deeltacht. Ook zijn er, die zich aan de Gemeente onttrekken, omdat ze als Demas de tegenwoordige wereld weer lief hadden gekregen. O, wanneer God voor zijn Kerk niet zorgde en weer nieuwe krijgsknechten in het leger opnam, zou die kerk als zoo menige vereniging doodbloeden of in sielenaarnde kwijn- nen. Maar zie nu, Gemeente van Christus, hoe de Heere voor zijn duurgekozte Gemeente zorg draagt. Hij vergoot niet de belofte van Abraham, eenmaal gesproken, dat zijn naam zou zijn als het naam van een over de zee. Hij gedenkt zijn verbonds. Hij vult de gedunde geleiden weer aan. Daar wordt weer een kind in het midden uw vergadering ge- dragen en in de gemeenschap ingeliefd. En die stroom gaat door van jaar tot jaar, van eeuw tot eeuw, ook als gij het vermoede hoofd voor altijd hebt neergelegd. Welke plant ook moge sterven, omdat ze uitgebloed was, deze plantinge des Hee- ren niet. Wat leger moge versmelten, omdat geen nieuwe toevoerbronnen kunnen worden ontloten, het leger, dat het merk- en veldteken van Christus draagt, niet. De doop biedt u den troost, dat de Kerk zal blijven groeien tot den jongsten dag.

God zal zijn waarheid nimmer krenken. Maar eeuwig zijn verbond gedenken. Zijn woord wordt altoos trouw volbracht. Tot in het duizendste geslacht: 't Verbond met Abraham zijn vriend. Bevestigt Hij van kind tot kind.

Zoo ziet men, hoe zelfs een zoo eenvoudig woord, als de inleiding tot het gebed voor den doop, rijk is aan gedachten.

Onze vaders leefden uit het beginsel. En elk woord, dat ze schreven, droeg daarom het stempel van hun levensovertuiging.

Dat is de schoonheid en de kracht van onze formulieren.

Officiële Berichten.

Classis Almkerk.

Vergadering D. V. op Donderdag 15 Dec. e.k. des voormiddags 9 uur te Werkendam, in de consistorie der kerk A.

Brieven en stukken voor 't agendum in te zenden aan den eerstondergetekende vóór 30 November e.k.

Namens de roepende kerk van Dussen, G. J. D. AALDER, Pres.
A. V. D. BERGE, Sec.

Classis Tiel.

De classieke vergadering van 16 Nov. j.l. heeft na gehouden preparatoir examen, met algemeene stemmen, tot de bediening des Woords en der heilige sacramenten in de Ge-

reformeerde kerken toegelaten den heer J. F. van Hulstijn Jr., wiens adres is te Tiel.

Namens de classis.
E. VONK, Secretaris.

Theologische School van „de Gereformeerde Kerken in Nederland“.

1854 — 6 December — 1904.
Het Curatorium der Theologische School brengt bij dezen den kerken in herinnering, dat hare school den 6den December a.s. haar vijfzigste jaardag zal hebben.

Het wekt de kerken op, den Heere daarvoor te danken en Hem te bidden, haar te blijven gedanken.

Het beveelt bij de kerken aan de 6 Dec. collectie, die sinds het 25 jarig bestaan der school in vele kerken omstreeds dezen tijd gehouden wordt.

Namens het Curatorium voornoemd, A. M. DONNER, Secretaris.
Amersfoort, 15 Nov. 1904.

Theologische School.

Namens het Curatorium wordt aan belang- hebbers medegedeeld, dat Prof. Dr. H. Bouwman *Bibliothecaris* is der Theol. School, en dat tot *Ammanensis* is benoemd de heer J. H. Bos te Kampen, tot wien men zich bij leening van boeken of geschriften uit de Biblio- theek te wenden heeft, volgens de instructie, vermeld in Art. 34 der jongstverschene „Hand- delingen“, alwaar in plaats van „*Bibliothecaris*“ moet worden gelezen *Ammanensis*.

De secretaris der Theol. School, A. M. DONNER.
Amersfoort, 15 Nov. 1904.

Verslag van de Centrale Pastorale Conferentie.

II.

Referent acht de kwestie, waarover het thans gaat, een alleszins moeilijke. Ze kan makke- lijker worden gesteld dan opgelost; althans hij voor zich gevoelt zich niet in staat, haar zoo op te lossen, dat ieder met die oplossing be- vriedigd zal zijn. Toch wil hij trachten bij het licht der historie en der beginselen van ons Geref. Kerkrecht de zaak in kwestie onder de oogen te zien, en zoo den weg te banen om haar tot oplossing te brengen.

Prof. Bouwman geeft thans dienaangaande een keurig historisch overzicht, en laat daarna het licht van ons Geref. Kerkrecht op de zaak in kwestie vallen. Hij wordt daarbij met de meeste belangstelling aangehoord en komt tot de volgende conclusien.

De praktijk onze vaders verspreidt wel eenig licht over de vraag, of de Professoren ter Generale Synode mogen of moeten komen, en zoo ja, welke hante bevoegdheid is, maar geeft geene beslissing. Immers, I op de Natio- nale Synode vóór 1618 waren de Professoren als zoodanig niet genoodigd. In 1578 was er slechts één hoogleraar, maar als afgevaardigde van de Waalse Kerken. In 1581 en 1586 was een hoogleraar uitgenoodigd om in bizon- dere gevallen praedvies uit te brengen. Hier- mede wilden de kerken niet uit spreken dat de Hoogleraren als zoodanig niet ter Synode mochten komen. Men bouwde er geen theorie op. Het doctorenambt was nog niet geregeld. Voor zoover men de professoren genoodigd had, maakte men gaarne van hun advies gebruik.

II. Vooral in den strijd met de Libertijnen en de Arminianen werd het duidelijk openbaar, dat de Geref. kerken geen bezwaar hadden, dat de Professoren ter Generale Synode kwamen, wyl zij erkennen dat de Theologie, (hoewel zij als wetenschap eene zelfstandige positie had), altoos was ten behoeve van de kerk. Dienvol- gens stonden de professoren in dienst der kerk, groepen om het geheel der kerken te dienen, en mochten daar zitting nemen, waar het ge- heel der kerken ter Generale Synode samen- kwam.

III. Op de Synode van Dordt verschenen de professoren met goedvinden der kerken op uit- noodiging van de Overheid, met decisieve stem. Getoetst aan den eisch van het Gereformeerde kerkrecht, komen wij tot deze conclusie:

I. Dat de professoren niet lid van de Generale Synode zijn krachtens godsdienst recht, maar slechts lid kunnen zijn krachtens kerkelijke in- stelling.

II. Het is alleszins wenschelijk, dat de kerken ter Synode vergaderd, de doctores ecclesiae uitnoodigen, zoowel met het oog op het belang der kerken, die met de kennis en ervaring der hoogleraren winste kunnen doen, als met het oog op de hoogleraren zelf, die krachtens hun ambt er belang bij hebben om invloed uit te oefenen op de werkzaamheden der Synode, vooral wanneer deze de belijdenis en de algeme- ne regelen der kerkenordening betreffen.

III. De Synode der Geref. kerken noodige, mede met het oog op den eigenaardigen toe- stand van ons kerkelijk leven, zoowel de hoog- leraren van de Theol. Fac. a. D. Vrije Uni- versiteit als die van de Theol. School.

IV. De Synode geve aan de hoogleraren het recht om deel te nemen aan de beraad- slagingen en verneeme hun een adviserende stem.

V. De Professoren vergaderen, vóór eene zaak in openbare zitting behandeld wordt, af- zonderlijk en brengen bij monde van een der hoogleraren hun praedvies schriftelijk ter synodale tafel.

Zoals te verwachten was, ontspan zich uit het referaat van Prof. Bouwman een breede dis- cussie.

Niet gemakkelijk valt het deze discussie weer te geven. Men ging niet regelrecht op de con- clusien van Prof. Bouwman in. Ook werd men soms, door op bijzondere punten in te gaan, van de hoofdpunten afgeleid. Als winste kan echter bij zulk een discussie worden geboekt, dat de gedachten over de dingen vrij worden uitgesproken, en zoodoende de geesten tot open- baring komen. En moge dit uit een wetenschap- pelijk oogpunt minder gewenscht zijn, voor het kerkelijke leven kan het echter zijn nut hebben.

Laat men op het gebied van het kerkelijk leven weten, wat men aan elkander heeft. Men moet, ook als men in gevoelen van elkander verschilt, althans wanneer die niet tegen de grondstukken des geloofs ingaan, elkander kunnen dragen. Juist bij verschil is er gelegenheid voor de bro- derlijke liefste, om zich te oefenen. Wanneer die ons vervult, en we hebben daarbij alleen Gods eere en het heil der Kerk op 't oog, komen we immers elkander altijd nader.

Wij zullen trachten, zooveel ons doenlijk is, nauwkeurig verslag van de hoofdzaak der ge- voerde discussie te geven. Mochten we niet altijd geheel juist weergeven, wat door de broe- ders in 't midden werd gebracht, we vragen daarvoor verschooning, en zijn bereid, indien dat door hen verlangd wordt, de noodige cor- rectie ter kennis van de lezers onzer kerkelijke bladen te brengen.

Vooraf zij ook opgemerkt, dat we de namen der broeders, die zich in de discussie gemengd hebben, niet verzwijgen. We kunnen daarvan het nut niet inzien. — Op het Gereformeerde erf moet vrijheid zijn. Wie Gereformeerde is acht zich gebonden aan Gods Woord, gebonden aan de belijdenis der Kerk, gebonden aan wat de Kerk als haar geloof in belijdenis, liturgie en kerkenorde uitsprekt, maar voorts ook aan niemand en niets. En wie een broeder hard valt of miskent, omdat hij zich veroorlooft, op het gebied van het kerkelijk leven uit te spre- ken, wat met zijn gevoelen niet overeenstemt, die is in dit opzicht niet Gereformeerde.

Enmaal heeft onze tegenwoordige Minister van Binnenlandsche zaken eene rede nitge- sproken over het Calvinisme, als oorsprong en waarborg onzer constitutioneele vrijheden. De ware Calvinist wil en moet zich vrij kunnen bewegen, zoowel op het gebied van de Kerk als van den Staat.

We laten nu echter onze beschouwingen ter zijde, om te beginnen met het verslag.

Allereerst dan verkreeg het woord Dr. v. Mechelen, van Rouven. Dr. v. M. meende uit het gesproken te moeten concluderen, dat het kerkrechtelijk niet kan bewezen worden, dat de Professoren in de Theologie als zooda- nig ter Synode verschijnen; alleen uit een praktisch oogpunt wordt hunne tegenwoordig- heid wenschelijk of noodzakelijk geacht. Wat hem betreft, hij zou niet gaarne de Professoren op de Synode missen. Toch zou het uit een praktisch oogpunt gewenscht zijn, dat er wat minder Professoren kwamen, en de afgevaar- digden wat meer zich lieten hooren en gelden. Het zou uitwinnen tijd en geld, en den gang der zaken zou er niet minder om zijn. Thans nemen de Professoren, wegens de door hen gevoerde discussie, te veel van den Synodalen tijd in beslag. Laten enkele Professoren worden uitgenoodigd, voor zoover in verband met de vakken, waarin zij doceren, hunne tegenwoor- digheid gewenscht of noodzakelijk wordt ge- acht.

Dr. W. Diemer, emeritus predikant te Apel- doorn, verklaart, met zeer veel genoegen rete- rent te hebben aangehoord, hoewel niet altijd met instemming. Dit referaat is ver strekkend in beteekenis en kan groote gevolgen voor de toekomst hebben. Hij spreekt den wensch uit, dat het spoedig in druk verschijne — waar- met geheel de vergadering instemt. Hij moet echter tegen den wensch van den referent op- komen, om professoren, die geen Kerkelijk ambt qua Professoren hebben gelijk, te stellen met hea, die dat wel hebben, en als zoodanig ook hen ter Synodale tafel uit te noodigen. Hij legt er den nadruk op, dat het hier niet gaat over praktische zaken, maar over het be- ginsel. Het gaat hier over de groote vraag, of de Professoren naar den eisch van 't Gerefor- meerde Kerkrecht met een bepaald Kerkelijk mandaat ter Synode komen. Toen referent dan ook aan dit punt toekwam, kwam hij op een zwak punt. Zeker leerboekje zou zeggen: 't is meer een wenschen dan een dadelijk gelooven.

Buitenland.

Duitschland. Twee schrijvers over Nederlandse toestanden.

Dr. Heilmann uit Göttingen heeft eenigen tijd in ons land vertoefd en de indrukken, die hij ontving, in de *Reformierte Kirchenzeitung* megedeeld. Het is dien predikant opgevallen, dat in ons vaderland Deutsche invloeden op het gebied van wetenschap en kunst merkbaar zijn. Voor de historie van ons land toont hij veel hart te hebben en zegt ook, dat nooit kan vergeeten worden wat Nederland voor de mensch- heid geweest is. Evenwel veroorlooft hij zich de opmerking dat, al ontwikkelde zich de dog- matiek, de christianisering van het volk daar- mede geen gelijken tred hield. Als bewijs daarvoor moet gelden het fanatisme, dat Oldenbarneveldt op het schavot bracht en oorzaak werd van den moord op de broeders de Witt.

Dese uitval doet ons den wensch koesteren, dat de geachte schrijver onze historie wat nau- keuriger zal gaan bestudeeren; dan zal hij tot het inzicht komen, dat de terechtstelling van Oldenbarneveldt geen daad van fanatisme geweest is.

Voorts blijkt Dr. Heilmann een man te zijn, die zich door Dr. Bronsveldt en een zijner geest- verwanten ontrent onze staatkundige verhou- dingen laat voorlichten; o.a. omdat hij meldt dat vele Evangelischen met groote bezorgdheid Dr. Kuyper in bond met de Roomschen zien gaan. Maar van een Nederlander kan hij de be- wering niet vernemen hebben, dat sedert Dr. Kuyper eerste minister is, het Katholicisme met reuzenschreden is vooruitgegaan, en dat het rijk de staatskas groote bijdragen ontvangt voor zijn scholen en kerken. Elk Nederlander weet toch, dat de Roomschen geen cent méér uit de staatskas krijgen sedert het optreden van het ministerie Kuyper, dan zij onder het ministerie Pierson-Goeman Borgesius erlangen.

Met waardeering spreekt de schrijver voorts over de pogingen, die door de „scholen met den Bijbel“ aangewend worden om de ontkerste- ning van ons volk tegen te gaan; handelt voorts over den strijd van Dr. Kuyper om den effectus civilis voor de Vrije Universiteit te verkrijgen, en wijst er op, dat in Nederland de kerkelijke partijen veel scherper tegenover elkander staan dan in Duitschland; daarbij gewagend van afkeer van de gezangen, van de voorleeser voor het houden van lange preeken. Ook heeft Dr. Heilmann zich verbaasd over de lange gebeden die niet alleen in de kerk, maar ook in de huizen en bij feestelijke gelegenheden gehouden worden, bewerdend, dat het gebeurt dat men een gebed van 25 minuten doet, om een zegen bij een begrafenissmaal te vragen. Daarbij ergerde het den Duitschen predikant, dat als er Godsdiens- te spraken in de open lucht gehouden werden, de menschen die deze aanhoorden, rookten, en dat predikanten, zoodra zij hunne preek gehouden hebben (in de consistorie meent hij ongetwijfeld) een sigaar opstaken.

Door den schrijver werd opgemerkt, dat de toestanden op kerkelijk en godsdiens-gebied in Nederland veel ongunstiger zijn dan in Duitschland. Het verwondert hem daarom niet, dat bij den gedesorganiseerden toestand van de kerk (hij bedoelt de Nederlandsch Hervormde) de seculen vrij spel hebben en het Hellsleger een dankbaar arbeidsveld vindt. Toch erkent hij, dat de kerk nog beschikt over geloovige, geleerde en ijverige predikanten, terwijl het haar niet ontbreekt aan offervaardige vrome ge- meenteleden, die in hun kring met zegen arbeiden.

Dese indrukken van pastor Heilmann gaven pastor Kolffhaus, tegenwoordig predikant te Elberfeld, aanleiding om naar de pen te grijpen en eveneens in de *Reformierte Kirchenzeitung* de Duitse Gereformeerde beter in te lichten omtrent Nederlandsche toestanden. Dr. Kolffhaus toont daarin aan, dat de Roomschen hun in- vloed en positie juist aan de liberalen danken,

en dat het vanzelf spreekt dat Roomschen en Anti revolutionairen samengaan om de macht van het ongelooft te weerstaan. Voorts deelt Dr. Kolffhaus mede, dat Dr. Kuyper's streven gericht is op de bevordering en vrijmaking van het Christelijk onderwijs, zoowel hooger als lager, en dat het er hem om te doen is, dat de staat zal ophouden zijn macht alleen in de weegschaal van het politieke en kerkelijke libe- ralisme te werpen.

Voorts zegt Dr. Kolffhaus, dat door den strijd over de Hooger onderwijswet de strijd in de Gereformeerde kerken over de opleiding tot den dienst des Woord op den achtergrond is ge- drongen, schoon hij er aan toevoegt, dat alleen in Nederland het mogelijk is, dat over een der- gelijk vraagstuk scheuring dreigt; er geen geheim van makend, dat men in Duitschland, als men te kiezen had tusschen Seminarium en Univer- siteit, de laatste kiezen zou.

Wij danken pastor Kolffhaus voor zijn toe- lichting, waaruit warme belangstelling in den gang van zaken in ons land blijkt. Wij hopen dat hij uit *De Herant* zal opmerken, dat ook wij Nederlandsche Gereformeerden niet onverschillig zijn voor hetgeen er in Duitschland op het gebied van het kerkelijk leven omgaat.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

OOST EN WEST.

XXXVI.

EEN JACHTPARTIJ.

De zomer van het eerste jaar der achttiende eeuw was aangebroken.

Op het 100, het vorstelijk buitenverblijf der prins van Oranje, heerschte op een Julimorgen van dat jaar een ongemene beweging.

Ruiters in deftige kleedij stapten af, en be- gaven zich naar het slotgebouw, waar bedien- den hen opwachten. Jagers met koppels hon- den zag men op het voorplein, knechts en jongens liepen af en aan. Enige paarden, prachtige dieren, werden, ongeduldig huppelend, door rijkheits vastgehouden. Een menigte volks uit den omtrek, stond op een afstand al de toebereidselen aan te zien tot de jacht, die Koning Willem heden zou houden in de Soe- rensche bosschen.

Want hoe zwak en lijdend naar het lichaam de groote stadhouder koning ook wezen mocht, een liefhebber van het jachtvermaak was hij, zoo zelfs dat zijn Engelsche onderdanen hem verweten, dat hij zijn tijd met de jacht in de bosschen van Het Loo verbeelde, en onware beschuldiging, die van groeten ondanig getuigde. Waarheid was, dat Willem al wat hij deed, op het slagveld, ter jacht, of in de raadzaal, ver- vulde met al de krecht die in hem woonde, met drift en voortvarendheid. Hoe anders zou hij, naar den mensch gesproken, in zijn kort leven, een 50 jaar, zoo ontraglijk veel hebben kunnen uitvoeren? Hij die steeds lijdend was, die van de Londense lucht zich werd en zooveel aan hoofdpijn leed? Ondanks dit al, was hij in den strijd altijd de eerste en kende zijn moed geen grenzen.

Onder de edellieden die op het slotplein op- stipten herkennen we ook graaf De Raye. Hij zag er, al begon zijn haar te grijzen, nog flink en krachtig uit. En het druk gesprek dat hij met enkele heeren voerde, bewees wel dat hij zich hier niet onder vreemdelingen bevond. Zoo was het ook. De la Raye kon al ettelijke jaren een burger der Nederlanden genoemd worden, waar hij zich met vrouw en kinderen had ge- vestigd. Hoe dat zoo gelopen was zullen we zien. Hij bewoonde thans weder een huis te Amsterdam, doch niet meer in het „Noordsche Bosch“ maar op de Heerengracht, „daer de dolphijn in den gevel stont.“

„Lief tegen elf uur in den morgen, toen uit de slotpoort te voorschijn trad de ietwat ten- gere gestalte van den koning. Hij zag bleek en zwak en wie hem zag, begreep hoe hij een paar jaar geleden had gesproken van „den kon- ten levendij, die mij nog overschiet.“ 't Was uit een voorvoel, dat juist zou blijken, schoon vervuld op andere wijze, dan zijn vijanden ge- dacht hadden, die met het oog op 's prinses gestel en de verzekeringen van geneesheeren, hem geen jaar levens meer toeschreven. Zijn bruin haar stak scherp af bij het brede blanke voorhoofd. Doch heel het anders zoo zwakke wezen werd bezielde door de levendige, door- dringende oogen, die overal te gelijk schenen te zien. Deftig en met waardigheid als altijd schreed hij voorwaarts, groette de heeren, maakte een opmerking over